

Laila Colding
Lagermann

**FARVEDE
FORVENT-
NINGER**

Aarhus Universitetsforlag

Brun, etnisk, tosproget eller ...

Engang talte vi om 'fremmedarbejdere', senere om 'indvandrere', så om 'tosprogede'. Så hed det 'med anden etnisk baggrund end dansk', så 'etniske minoriteter' – men hvad er det egentlig, vi taler om?

Med henvisning til et oplevet krav om politisk korrekthed vil mange måske hævde, at det er vanskeligt at finde ud af, hvad vi 'må' sige om den gruppe af børn, som bogen her handler om. Og jeg vil ikke lægge skjul på, at jeg selv af flere omgange har kæmpet med den problematik.

Minoritetsforskningen tager udgangspunkt i en forståelse af, at vi kun kan undersøge minoritetsforhold som et samspil mellem minoritet og majoritet. Minoritet kan kun forstås, når det ses i forhold til det, det adskiller sig fra, nemlig majoritet – kun dér bliver det overhovedet relevant med en betegnelse. Og de betegnelser, vi bruger, er langt fra uskyldige, fordi de, som jeg vil vise, producerer *noget* og får effekter for *nogen*.

Som forskere, politikere og professionelle i skolen må vi derfor være særligt opmærksomme på, hvilke ord vi bruger, fordi vi har en særlig magt til at definere – og fordi sproget og de definitioner, vi bruger, skaber en virkelighed, som andre skal leve med effekterne af.

I Danmark har vi i mange år haft særligt fokus på tosprogethed og dansk som andetsprog og senest flersproglighed. Med god grund – sproget er vigtigt for børns læring og trivsel. Men det er et problem med disse betegnelser i situationer, hvor det faktisk ikke er betydningen af to eller flere sprog, det handler om.

I bogen *Tvetunget uddannelsespolitik – dokumentation af etnisk ulighed i skolen* peger lektor i dansk som andetsprog og tosprogethed Bergthóra Kristjánsdóttir og projektkonsu-

lent Lene Timm på, at ordet 'tosproget' i dag benyttes synonymt med 'sort', og de viser, hvordan tosprogethed mange gange kommer til at skygge for det, som i virkeligheden er på spil: for eksempel nationalitet, etnicitet, hudfarve eller religion.

Der findes ingen faste udtryk, som er passende i alle samfund og til alle tider. Det vil altid være vanskeligt at afgøre, hvad vi skal kalde 'det'. Løsningen må derfor blandt andet være, som lektor i minoritets- og uddannelsesforskning Jette Kofoed skriver, at vi som forskere, men også som politikere og professionelle, er præcise i vores ordvalg og gør os umage for at bruge benævnelser, der svarer til det, vi faktisk ønsker at beskrive.

Lærere må for eksempel overveje, om der faktisk er tale om en sproglig situation, når de taler om et barn som to- eller flersproget. Eller om det faktisk handler om noget andet end sprog i den givne situation.

Bruger vi ordet 'eticitet' om en situation, hvor det rent faktisk handler om etnicitet og kulturelle tilhørsforhold, eller kommer ordet til at skygge for, at det faktisk er vores forståelser af og forventninger til brunhed, vi skal være opmærksomme på? Og bruger vi ordet 'brunhed', når udfordringen handler om elevernes hår- og hudfarve, eller blander det brune sig måske i situationen med elevens religiøse tilhørsforhold? Det er ikke altid helt let at afgøre, men det er vigtigt at være bevidst om.

Inspireret af foreningen Mino Danmark, hvor jeg er en del af styregruppen, betegner jeg den gruppe af elever, som vi taler om her, som 'minoritetsetniske elever'. 'Minoritetsetnisk' betegner en minoritet, der i mødet med en majoritet er – eller bliver gjort til – en minoritet i kraft af sin etnicitet. I forskningen taler vi om den mekanisme som 'etnificering'. I bogen her bruger jeg betegnelsen minoritetsetnisk, da det lige nu er den betegnelse, der

kommer tættest på den forståelse af etnicitet, jeg anvender i min forskning.

Mit fokus er særligt på, hvilken betydning bestemte elevers hår- og hudfarve har for deres møde med og oplevelser i skolen. Hår- og hudfarve ser nemlig ud til at være en forskelsmarkør ikke bare hos eleverne, men i høj grad også hos lærerne. Og meget tyder på, at denne forskelsmarkør blandt andet viser sig ved, at eleverne bliver mødt med lave eller måske rettere 'farvede' forventninger i skolen.

"Hvor taler du flot dansk". En tilsyneladende uskyldig kommentar, velment og måske endda sendt afsted med en anerkendende og positiv intention. Men selvom intentionen er god, så betyder det ikke, at effekten også er det. For effekten af en sådan udtalelse er for mange oplevelsen af, at der til en brun krop automatisk knytter sig negative, farvede forventninger om, hvad dette menneske kan udtrykke.

Jeg har i bogen her valgt at betone farveaspektet, selvom brunhed aldrig står alene. Det blander sig for eksempel med køn – der er forskel på, hvordan 'brun pige' og 'brun dreng' opleves og aflæses af andre. Det blander sig også med det, vi kunne kalde 'muslimskhed' og med andre sociale kategorier som socioøkonomisk baggrund, alder og nationalitet, for blot at nævne nogle. Alligevel er det farveaspektet, der i mine og andres studier træder i forgrunden i læreres fortællinger om denne gruppe af elever. Og det er derfor, det er det, jeg retter blikket mod her.

Fra race til racialisering

I sin ph.d.-afhandling fra 2009 skriver Lene Myong, der forsker i transnational adoption, om det ubehag, der ofte